

**ПРАВА ОСОБЛИВОГО РОДУ (SUI GENERIS) ЯК МЕХАНІЗМ
ЗАКОННОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОТИ ШТУЧНОГО
ІНТЕЛЕКТУ**

НТУ «Дніпровська політехніка»

Коновалов Назар Андрійович
Науковий керівник: к.т.н., доц. Тюря Юлія Іванівна

Латинський вираз «sui generis» в буквальному перекладі означає – «унікальний за своїми показниками» або «єдиний у своєму роді» [1]. Питання законодавчого врегулювання результатів діяльності штучного інтелекту в площині авторського права є актуальними у багатьох Європейських країнах.

Першою країною, яка запровадила законодавчий захист авторського права для робіт, що були генеровані комп'ютерною програмою, стала Велика Британія шляхом прийняття у 1988 році нормативно-правового, законодавчого Акту Об'єднаного Королівства Про авторське право, дизайн та патенти (Copyright, Designs and Patents Act of United Kingdom) [2]. Відповідно до положень Акту комп'ютерно-генерованою роботою визначалася така робота, що була створена за певних умов, що виключали безпосередній вплив людини на процес створення самої роботи. Автором комп'ютерно-генерованої роботи, відповідно до положень Акту визнається особа, яка здійснила необхідні підготовчі заходи для створення відповідних умов комп'ютерної генерації і отримувала права авторства на результат такої діяльності строком 50 років [2]. Подібні підходи до регулювання робіт, що стали результатом діяльності штучного інтелекту були впроваджені і в деяких інших країнах, наприклад Ірландії та Індії.

Українське законодавство використало інший підхід до врегулювання авторського права на об'єкти, що були створені штучним інтелектом. Шляхом внесення змін від 1 січня 2023 до Закону України «Про авторське право та суміжні права» було включено спеціальне право «sui generis» або право особливого роду, яке розповсюджувалося на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою. Відповідно до положень статті 33 Закону України «Про авторське право та суміжні права» неоригінальним об'єктом, згенерованим комп'ютерною програмою визначається об'єкт, що відрізняється від існуючих подібних об'єктів та утворений у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи в утворенні цього об'єкта [3].

Проаналізувавши визначення, наведене в Законі, деякі науковці дійшли висновку, що права особливого роду були обрані як засіб регулювання відносно об'єктів створених штучним інтелектом, через те, що такі роботи, з правової точки зору, взагалі не можуть розглядатися як авторські [4]. Наразі вже існує значна кількість об'єктів, які створені за допомогою штучного інтелекту. Зрозуміло, що такі творіння зумовлюють в суспільстві чималий інтерес до себе, про що свідчать вдалі їх продажі на аукціонах за шалені гроші. Відома картина "Портрет Едмонда Беламі", створена штучним інтелектом, була продана в Нью-Йорку на аукціоні за 432 тисячі доларів, а автопортрет, створений людиноподібним роботом Софією, – за 688 тисяч доларів [5]. Водночас подібні

роботи потребують достатніх інвестицій та підготовки для створення, а отже заслуговують захисту на рівні з творами, створеними безпосередньо людиною.

Права інтелектуальної власності «*sui generis*» виступають можливістю законодавчого регулювання об'єкта інтелектуальної власності, що не відповідає загальним визначенням, але володіє близькою спорідненістю до таких об'єктів. Подібний підхід було запропоновано науковцями відносно так званих «традиційних знань» для розв'язання проблеми їх законного захисту, як об'єктів інтелектуальної власності. Майкл Гейлвуд надає таке визначення правам інтелектуальної власності «*sui generis*»: «*sui generis* є своєрідною законодавчою системою захисту знань, що мають певні характеристики, які частково відносять їх до інтелектуальної власності і водночас надають їм унікальності, що не охоплюється поняттям закріпленим у законі» [6].

Проте, не зважаючи на позитивні перспективи застосування права «*sui generis*» в українському законодавстві відносно результатів роботи штучного інтелекту, все ще існують певні неточності у визначенні поняття комп'ютерно згенерованих об'єктів, адже в законі передбачені лише випадки, за яких вони були згенеровані абсолютно автономно, без впливу людини. До того ж технології штучного інтелекту постійно удосконалюються, оновлюючись протягом свого життєвого циклу, завдяки чому набувають певних творчих здібностей. Існує багато прикладів коли програма без участі особи створює певні картину чи музичний твір, який своєю чергою містить у собі частини робіт, що були створені іншими особами. Подібні ситуації можуть стати причиною виникнення протиріч відносно того чи визнаватиметься така картина чи музичний твір комп'ютерно згенерованим об'єктом. Такі роботи можуть бути визнані, як повністю згенеровані штучним інтелектом, так і роботами, що були створені за участю людини, втім наразі процедур для такого аналізу не створено.

Запровадження в Україні права інтелектуальної власності «*sui generis*» для робіт, створених штучним інтелектом, є правильним кроком, зумовленим вимогами сьогодення, оскільки штучний інтелект і продукти його діяльності все ще мають невизначений характер у більшості країн світу, тому застосування права особливого роду є найбільш доцільним. Інтелектуальні права особливого роду відносно робіт, згенерованих комп'ютерною програмою, надають зазначеним роботам достатній правовий захист і своєю чергою не створюють правових колізій у питанні авторського права та інтелектуальної власності.

Перелік посилань

1. The Oxford English Dictionary / J. Simpson, E. Weiner (eds.). – 2nd ed. – United Kingdom, 1989. – P. 757.
2. Copyright, Designs and Patents Act of United Kingdom (1988) – [Електронний ресурс]. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48>.
3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 р. № 2811-IX [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n461>.
4. MAIDANYK, Liubov. Artificial Intelligence and Sui Generis Right: A Perspective for Copyright in Ukraine? *Access to Just. E. Eur.*, 2021, 144.

5. Анастасія Клян. Як штучний інтелект регулюють в Україні та світі. URL: <https://ain.ua/2022/02/01/yak-ai-rehulyuyut-v-ukrayini-ta-sviti/>.

6. D Gervais, 'Traditional Knowledge & Intellectual Property: A TRIPS-compatible Approach' (2005) 137 Mich St L Rev; M Halewood, 'Indigenous and Local Knowledge in International Law: A Preface to Sui Generis Intellectual Property Protection' (1999) 44 McGill L J 96 [Електронний ресурс]. – URL: <https://lawjournal.mcgill.ca/wp-content/uploads/pdf/7355599-44.Halewood.pdf>.